

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.11564591>

***Порівняльна характеристика діяльності аналітичних
центрів України та США***

Н. І. Парафійник, канд. філос. наук, доцент

А. В. Шохова, студентка

Національний аерокосмічний університет

ім. М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут»

У вирішенні глобальних і регіональних викликів сьогодення (політичного, військового, економічного, екологічного та іншого характеру) важливу роль відіграють аналітичні центри, які є інструментом для визначення актуальних проблем суспільства. Діяльність різноманітних аналітичних центрів спрямовано на вивчення широкого спектру галузей, і завдяки цьому вони надають всебічну релевантну інформацію про стан проблеми, прогноз її перебігу та рекомендації щодо вирішення.

Метою інформаційно-аналітичної діяльності аналітичних центрів є інформаційний супровід різних рівнів управління – міжнародного, державного, регіонального та локального. Аналітичні центри тісно пов'язані зі ЗМІ, політико-економічною діяльністю та мають вагомий вплив на споживачів інформації, тому їх умовно відносять до «п'ятої влади». Ці центри долучаються до ведення інформаційних війн, адже мають доступ до широкого спектру специфічної інформації, завдяки якій вони моделюють ситуації. Інформаційні війни можуть проходити як на рівні підприємств або комерційних організацій, так на більш глобальних, світових рівнях.

Виникнення аналітичних центрів та сама назва «think tanks» («фабрики думок», «мозкові центри») беруть свій

початок від середини ХХ ст. у США та передових країнах того часу, що зумовлено формуванням інформаційного суспільства. Перші аналітичні центри США було спрямовано на військову справу із залученням досвідчених фахівців до проведення стратегічного аналізу. Саме тому аналітичні центри США, які пройшли довгий шлях розвитку, вважають найрозвиненішими. Їхні моделі є зразком для подібних організацій у світі, а на сьогоднішній день США нараховує найбільшу у світі кількість «мозкових центрів» – майже 2 тисячі.

Аналітичні центри поділяють на державні, зокрема інститути навчальних закладів, та недержавні, до яких відносять незалежні організації, аналітичні центри політичних партій, громадських організацій. Прагнення аналітичних центрів стати неурядовими зумовлено зростанням довіри споживачів до незалежних організацій, які не підпорядковуються окремим політичним партіям, є незалежними від певних фінансових інтересів тощо. Неурядові аналітичні центри слугують комунікаторами між суспільством та владою, ініціюючи публічні обговорення актуальних проблем громадськості та акцентуючи увагу на політичній просвіті громадян. Соціальне середовище США сприяє ефективному фінансуванню незалежних аналітичних центрів.

Американські «фабрики думок» поділяють на 4 типи: академічні «academic» (загального призначення або спеціалізованого), контрактно-дослідницькі «contract research», центри просування, або впливу «advocacy» та політики підприємств «policy enterprise», гібрид трьох попередніх. Партійні аналітичні центри майже є відсутніми, на відміну від Європейської моделі, замість цього більшість аналітичних центрів розділяють певні ідеології: консервативні, правоцентристські, центристські, лівоцентристські та прогресивні. Активна участь у політичній діяльності зумовлює фінансування з різноманітних джерел, саме тому США має

велику кількість аналітичних центрів, що займаються аналітичною діяльністю на глобальних рівнях, і міжнародний вплив.

Серед провідних аналітичних центрів США виділяють Brookings Institution (Брукінгський інститут) – це неприбуткова організація, яка проводить неупереджені дослідження в соціально-економічній, освітній, соціологічній, політичній та багатьох інших сферах, для покращення політики й управління на місцевому, національному та глобальному рівнях. Дана організація лідирує серед найкращих аналітичних центрів світу. У тому числі інститут займається дослідженням війни в Україні, на офіційному сайті організації наведено статтю «Lessons from Ukraine», яка оцінює вторгнення в Україну, її опір і реакцію світу на ці події. Серед впливових аналітичних центрів США, що вивчають різноманітні сфери на міжнародних рівнях, можна виділити Carnegie Endowment for International Peace (Фонд Карнегі за міжнародний мир) та Center for Strategic and International Studies (Центр стратегічних та міжнародних досліджень).

В Україні інформаційно-аналітичні центри з'явилися наприкінці ХХ ст. Аналітичні центри України є інструментом впливу на суспільство, беруть участь в економічній діяльності та слугують посередниками між владою й громадськістю, а отже, сприяють розвитку демократії та ринкової економіки. Як і більшість країн, Україна спиралася на модель аналітичних центрів США. Про це свідчить перевага недержавних аналітичних центрів в Україні, їхня спрямованість на дослідження найбільш актуальних проблем розвитку країни в різних галузях, зокрема політичних, і тенденції розвитку у сфері зовнішньої політики.

Відмінною характеристикою аналітичних центрів України є роль неурядових і неприбуткових «мозкових центрів». Український центр економічних і політичних досліджень

ім. Олександра Разумкова входить до п'ятірки найкращих аналітичних центрів Центральної та Східної Європи. Він здійснює дослідження різних аспектів державної політики. Результати дослідження Центру Разумкова використовують в роботі міжнародних організацій, Верховної Ради, Кабінету Міністрів України, Офісу Президента, інших державних установ.

У сфері аналізу зовнішньої та внутрішньої політики також спеціалізується Міжнародний центр перспективних досліджень, який здійснює моніторинг актуального стану та прогноз євроінтеграційних перспектив України. Дніпровський центр соціальних досліджень входить до рейтингу найвпливовіших аналітичних центрів країн Центральної та Східної Європи. Він зосереджує увагу на дослідженні громадської думки, аналізу політики та просвітницької роботи на рівні країни.

На відміну від американських аналітичних центрів, в Україні є суттєва проблема фінансування. Таким чином, стабільно фінансують лише державні аналітичні центри. Для вирішення цього питання неурядові аналітичні центри шукають джерела донорського фінансування як у межах України, так і поза її межами. У такому разі спонсор обмежує аналітичні центри в тематиці досліджень.

Отже, основні відмінності аналітичних центрів України від таких центрів у США полягають у кращому фінансуванні останніх, за наявності різноманітних джерел фінансування, що впливає на кількість і напрям вивчення аналітичних центрів. США також мають найбільшу кількість «мозкових центрів» та більшу кількість центрів, направлених на вивчення міжнародної арени, а рівень розвиненості самої структури аналітичних центрів, її перевіреність часом вагомо відрізняються від рівня розвиненості структури аналітичних центрів України.